

Psihotične mladostnike so v UKC Maribor pripeljali z različnih koncev Slovenije, njihovo zdravstveno stanje pa je bilo tako hudo, da so prišli z rešilcem ali v spremstvu staršev. »Dogajanje bi lahko ocenila za tipično – med počitnicami jim je bilo doma dolgčas in so se zakajali,« po pripovedovanju pacientov, starih od 15 do 17 let, sklepa dr. Hojka Gregorič Kumperščak, psihiatrinja v enoti za otroško in mladostniško psihiatrijo Klinike za pediatrijo UKC Maribor. Njihove zgodbe so zelo različne: eden med njimi postal psihotičen že po enem vikendu uporabe marihuane, drugi trije so jo kadili že nekaj časa. Eden je bil, pravi zdravnik, pred letom dni že hospitaliziran, ko je po kajenju marihuane razvil shizofrenijo. »Zelo lepo se je odzval na zdravljenje z antipsihotiki, bil pol leta popolnoma urejen, brez psihoze, tudi kadil ni več marihuane. Ko je samo dvakrat pokadil cel džoint, prenehal pa je jemati zdravila, se je začela druga epizoda shizofrenije,« razlaga zdravnik.

Prvi pogoj za psihozo

Psihoza se sicer kaže v popolni izgubi stika z realnostjo, paranoji, občutku prizadetega, da ga nekdo preganja, zasleduje. Lahko ima tudi prisluhe in privide, predvsem pa je popolnoma odmaknjen iz realnosti, ne govori več razumljivo, pojasni sogovornica in opozori, da lahko uporaba marihuane pri mladostnikih, ki so ranljivi za razvoj psihoze in imajo ustrezen genski zapis, sproži psihozo, ki je v resnici začetek bolezni shizofrenije. »To tveganje za razvoj psihoze je samo v mladostniškem obdobju, ko se seštejejo trije dejavniki: genska predispozicija, vpliv iz okolja oziroma kajenje marihuane in biološke spremembe, ki so normalne v najstniških možganih,« opozarja zdravnik, ki meni, da bi bila brez enega od teh treh dejavnikov verjetnost za razvoj shizofrenije manjša.

Če ima otrok za to gensko predispozicijo, se lahko pri njem shizofrenija razvije že z enim ali dvema pokajenima džointoma, redna raba marihuane pa lahko, pravi, tudi pri mladostnikih, ki te predispozicije nimajo, izzove psihotične epizode. »Seveda pa se vsakdo odzove na kajenje drugače in ne more vedeti, ali ima predispozicijo za shizofre-

TVEGANJE ZA MLADE

Škodljivo nepoznavanje učinkov marihuane

Zdravniki v klinični praksi srečujejo vse več mladostnikov, ki po uporabi marihuane prihajajo po pomoč v psihotičnem stanju. Tako so denimo zadnji juljski ponedeljek na pediatrični oddelek mariborske psihiatrične klinike sprejeli štiri psihotične mladostnike, ki so uporabljali doma pridelano marihuano – eden od njih jo je gojil sam, trije so jo kupili. Videti je, da mladi pri nas ne poznajo dovolj dobro škodljivih učinkov marihuane, ki je najbolj nevarna ravno v obdobju odrasčanja. Pri strokovnjakih smo preverili, kdaj je konoplja droga in kdaj zdravilo in kakšna so tveganja za mladostnike. V poplavi najrazličnejših zgodbic o čudežnih ozdravitvah je namreč na tem področju precejšnja zmeda.

Helena Kocmur

nijo ali ne. Zlasti pazljivi morajo biti tisti, ki imajo v družini duševne motnje, predvsem psihoze. Ti se morajo absolutno izogibati uporabi marihuane,« poudari psihiatrinja.

Podobne psihične težave kot pri konoplji imajo lahko mladostniki, ki prihajajo zaradi drugih, pogosto neznanih drog, ki so jim jih bodisi podtaknili ali so jih kupili, pravi sogovornica. »Poročajo nam, da so vzeli neko tableto ali da so dobili nekakšen prašek, ki so ga zmešali v pijačo, največkrat pa se jim niti ne sanja, kaj so zaužili,« razlaga. Ker je teh novih snovi na stotine, je pozneje nemogoče ugotoviti, kaj je mladostnik zaužil.

Novo droge

Izkušnje psihiatra Andreja Kastelica iz centra za zdravljenje odvisnosti v Ljubljani kažejo, da so predvsem nove sintetične droge med

mladimi velik problem. Tudi tisti, ki pridejo k njim po pomoč zaradi težav z marihuano, pogosto povedo, da so poleg nje zaužili še kaj drugega, kokain, ekstazi ali kakšno neznano, novo snov.

»Nekateri celo namerno vzamejo neznano substanco, saj jih zanima, kaj se bo pod njenim vplivom zgodilo,« pravi Kastelic, ki meni, da se lahko za psihotično epizodo, ki naj bi jo povzročila konoplja, skriva še kakšna druga droga. Za razvoj psihoze oziroma shizofrenije pod vplivom marihuane, kar je velika redkost, pa mora biti po njegovem skoraj zagotovo prisotna vnaprejšnja nagnjenost k bolezni, kar ni pogosto.

O tem, da kajenje konoplje, podobno kot uživanje alkohola in tobaka, nikakor ni primerno za mladoletne, je prepričana tudi doc. dr. Tanja Bagar, direktorica inštitu-

ta ICANNA, ki se ukvarja s proučevanjem kanabinoidov. Dodatno tveganje za mlade je povzročil velik dvig vsebnosti psihoaktivnega THC v konoplji na črnem trgu. V začetku 90. let prejšnjega stoletja je bilo v zaseženi konoplji (v ZDA, na primer) od 3 do 4 odstotke THC, po 15 letih pa že več kot 10 odstotkov, pravi. Znani so tudi primeri, da zaradi večjega psihoaktivnega učinka in višje cene konoplji dodajajo različne snovi (tudi nevarni sintetični THC), kar bistveno poveča tveganje, razlaga Bagarjeva.

Nad povprečjem

Podatki kažejo, da je slovenska mladina nad evropskim povprečjem glede rabe marihuane (16 odstotkov) in da te droge največkrat sploh ne vidijo kot problematične. Da je redna uporaba kanabisa zelo tvegana, je v raziskavi Espad iz leta 2015 menilo 55,4 % slovenskih dijakov, in sicer občutno več deklet (63,7 %) kot fantov (46,3 %). »To pomeni, da preventiva zelo šepa,« se opozarja zdravnica. Mladostniki, ki redno uporabljajo marihuano, imajo slabši učni uspeh in motivacijo, marihuana po daljšem uživanju negativno vpliva tudi na kognitivne sposobnosti in spomin, opozarja Kumperščakova.

Uporaba marihuane pri nas narašča že od leta 1995, saj jo je po podatkih iste raziskave leta 2015 uživala že petina 15- in 16-letnikov, hkrati pa se med njimi utrjuje občutek, da ni škodljiva. Če k temu dodamo še lahko dostopnost in nizke cene, saj »stane džoint pred šolo toliko kot šolska malica«, ne preseñeča, da mladi tako pogosto posegajo po njej, meni psihiatrinja.

Tanja Bagar je prepričana, da bi morali bolje regulirati konopljo za zdravstvene in osebne namene. Po izkušnjah različnih držav in upoštevajoč posebnosti Slovenije naj bi tako uveljavili lastni sistem regulacije konoplje, ki bi bil »koristen tudi za javno zdravje, ker omogoča državi nadzor nad proizvodnjo, testiranjem, označevanjem, distribucijo in prodajo konoplje«. Kot pravi Bagarjeva, je namreč kriminalizacija uporabnikov škodljiva, prepoved ne deluje in je treba uporabnike obravnavati drugače, kar ugotavljajo tudi številne mednarodne organizacije, kot sta WHO in Rdeči križ. Strinja se, da spremembe lahko povečajo uporabo konoplje, »vendar, kakor ugotavlja tudi Svetovni

odbor za politiko drog in nekatere raziskave, ni nujno, da bi to povzročilo večje spremembe. Državni inštitut za javno politiko iz Washingtona navaja, da so mladostniki poročali, da po legalizaciji težje pridejo do konoplje kot pred tem, in da je uporaba pri mladih ostala stabilna ali se je celo rahlo zmanjšala, odvisno od starosti.«

Poleg neustrezne regulacije imamo še neučinkovito preventivo, ki jo je prav tako treba prenoviti in okrepiti, še opozarja Bagarjeva. Mladim je treba dati jasno sporočilo, saj veliko škodo povzročajo na eni strani tisti, ki »nestrokovno in

Ob uvajanju medicinske konoplje bo treba mladim jasno razložiti, da to ni marihuana.

populistično zagovarjajo konopljo kot povsem neškodljivo in čudežno zdravilo za vsakogar in za vse tegobe«, na drugi pa »uradne strukture s kriminalizacijo in stigmatizacijo uporabnikov ter s širjenjem napačnih informacij o njeni nevarnosti.«

Tako denimo po nekaterih raziskavah psihoaktivni THC lahko izzove psihozo oziroma shizofrenijo pri mladostnikih, medtem ko so za CBD ugotovili zdravilne učinke pri psihiatričnih motnjah, kot so shizofrenija, tesnoba in bipolarnost,

so zapisali v nizozemskem podjetju Bedrocan, kjer izdelujejo zdravila iz konoplje.

Poplava nejasnih informacij

O tem, ali je konoplja zdravilo ali nevarna droga, so pri nas mnenja še vedno krešejo, ob poplavi najrazličnejših, tudi nasprotujočih si informacij in nejasni zakonodaji pa je zmeda precejšnja. Andrej Kastelic nam našteje več primerov, ko starši svojim družinskim članom »preventivno« dobavljajo jointe, ki da delujejo proti mnogim boleznim, medtem ko sam v konoplji še vedno vidi predvsem drogo in šele na drugem mestu (potencialno) zdravilo. Kumperščakova opaža, da vse preveč ljudi zamenjuje industrijsko konopljo z marihuano in da marsikdo sploh ne loči med psihoaktivno komponento THC in CBD, ki se tudi uporablja za zdravljenje, nima pa učinkov na psihično počutje. Kakor pravi, starši večkrat pridejo k njim v želji, da bi za depresivne otroke dobili zdravila iz konoplje (CBD), vendar ta zaradi pomanjkanja dokazov o učinkovitosti in varnosti uporabe še niso vključena v doktrino zdravljenja depresije, ne za odrasle ne za mladostnike. Bagarjeva pa poudarja, da starši ne morejo razumeti, zakaj lahko dobijo recept za CBD za otroka npr. pri splošnem zdravniku v Avstriji, ne pa tudi v Sloveniji. Kot strokovnjakinja za medcelično signalizacijo je prepričana, »da predstavlja konoplja z vidika delovanja endokanabinoidnega sistema izjemen potencial v zdravstvu.«

POMANJKLJIVA PREVENTIVA

Čeprav se v Sloveniji ves čas razvijajo preventivne dejavnosti, tudi v šolah, ti programi, kot kaže, nimajo pričakovanega učinka. Še več, ugotavlja dr. Hojka Gregorič Kumperščak, naivne učence, ki še niso imeli stika z marihuano in drogami nasploh, včasih celo spodbudijo k eksperimentiranju, h kateremu so mladostniki tudi sicer nagnjeni. Nekateri med njimi šele po pogovorih, ko slišijo, da marihuana deluje pomirjevalno in kako se pravilno, z manj tveganja jemljejo droge, prvič pomislijo, da bi jih poskusili, iz svojih izkušenj pove pedopsihiatrinja. »Informacije, ki jih dobivajo v šolah, morajo biti ob pravem času, prilagojene starostnim skupinam otrok,« opozarja. Tudi čedalje bolj »sproščen« odnos staršev vpliva na mladostniško zakajanje, meni zdravnica, ki ji otroci, sprejeti na njihov oddelek, povedo, da so doma kadili kar skupaj s starši. »Starši bi morali namesto tega otrokom razložiti, da marihuana škoduje njihovim možganom, ki se še razvijajo, se z njimi o tem pogovoriti, če opazijo, da se otrok nenavadno vede, da ima razširjeni zenici, da je nenavadno zgovoren in podobno.«